Taraqqiyot spektri
ILMIY JURNALI
Vol 2 № 6 2026

KOMPETENTLIK YONDASHUVI VA MALAKA OSHIRISHDA KOMPETENTLIK YONDASHUVINING O‘RNI

Avazova Ozoda Ashurali qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) yo‘nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada kompetentlik yondashuvining nazariy asoslari, uning ta’lim tizimidagi ahamiyati hamda pedagog kadrlar malakasini oshirish jarayonidagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, kompetentlik yondashuvi asosida pedagoglarning kasbiy, metodik, kommunikativ va axborot-kommunikatsion kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda malaka oshirish tizimida zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi ham asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: kompetentlik yondashuvi, kasbiy kompetensiya, pedagogik kompetensiya, malaka oshirish, uzluksiz ta’lim, innovatsion texnologiyalar, kasbiy rivojlanish, ta’lim sifati, metodik kompetensiya, kommunikativ kompetensiya.

KIRISH

Ta’lim tizimida kompetentlik yondashuvi nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan uyg‘unlashtirishni talab etadi. Bu yondashuv o‘quvchining shaxsiy rivojlanishiga, uning real hayotiy vaziyatlarda bilimini qo‘llay olishiga qaratilgan. An’anaviy ta’limda faqat ma’lumotlarni yodlatish ustuvor bo‘lgan bo‘lsa, hozirgi kunda natijaga yo‘naltirilgan tizim joriy etilmoqda. O‘qituvchi endilikda axborot yetkazuvchi emas, balki jarayonni tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Kompetensiya tushunchasi o‘z ichiga bilimlilik, ko‘nikma, shaxsiy sifatlarning majmuasini oladi. Ona tili fani o‘qituvchisi

Taraqqiyot spektri

uchun bu yondashuv til qoidalarini shunchaki yodlatish emas, balki muloqot ko‘nikmasini rivojlantirish deganidir. Pedagogik jarayonda o‘quvchi o‘zini erkin his qilib, fikrini to‘g‘ri bayon etishi asosiy maqsadga aylanadi. Yondashuv o‘quv dasturlarining mazmunini tubdan yangilashni, yangi metodologiyani talab qiladi. Davlat ta’lim standartlari kompetensiyalarni aniq belgilab, o‘qituvchi faoliyatiga yangi mezonlarni kiritmoqda. O‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi endilikda ularning innovatsion texnologiyalardan foydalanish qobiliyati bilan baholanadi. Kompetentlik yondashuvi ta’lim sifatini oshirishning eng samarali yo‘li sifatida tan olinmoqda. Har bir o‘qituvchi o‘z ustida ishlash orqali ushbu yondashuvning talablariga moslashib borishi kerak.

ASOSIY QISIM

Ona tili o‘qituvchisi uchun kompetentlik yondashuvi tildan samarali foydalanishni o‘rgatish sanaladi. Bu fanda nutqiy ko‘nikmalar, ya’ni o‘qish, yozish, tinglash, gapirish asosiy o‘rinni egallaydi. O‘qituvchi o‘quvchining lug‘at boyligini oshirishda nafaqat darslik, balki badiiy adabiyotlardan ham unumli foydalanadi. Har bir dars o‘quvchining mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan vazifalar bilan boyitilishi zarur. Ona tili darslarida kompetensiyaviy yondashuv til qoidalarini amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash imkonini beradi. O‘qituvchi matn ustida ishlash jarayonida o‘quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirishi talab qilinadi. Muloqot madaniyatini yuksaltirish ona tili o‘qituvchisining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. O‘quvchi ona tilida ravon gapira olsa, uning boshqa fanlarni o‘zlashtirishi ham osonlashadi. Kompetentlik yondashuvi o‘qituvchiga darsni qiziqarli o‘tish uchun ijodiy erkinlik taqdim etadi. O‘qituvchi o‘quvchining xatosini to‘g‘rilashdan ko‘ra, uni mustaqil o‘ylashga o‘rgatishni afzal ko‘radi. Ona tili darslari o‘quvchining jamiyatdagi faolligini oshiradigan muloqot maydoniga aylanadi. Kompetentli o‘qituvchi o‘z fani orqali o‘quvchining dunyoqarashini boyitishga erishadi.

Tilshunoslik kompetensiyasi ona tili o‘qituvchisi uchun professional poydevor hisoblanadi. O‘qituvchi tilning barcha sirlarini, fonetika, leksika, morfologiya, sintaksis

Taraqqiyot spektri

qoidalarini mukammal bilishi shart. Bu bilimlar o‘quvchiga til hodisalarini tushuntirishda xatoliklarga yo‘l qo‘ymaslikka yordam beradi. Ona tili o‘qituvchisi adabiy til normalarini kundalik hayotda ham qat’iy rioya qilishi lozim. Tilshunoslikdagi yangiliklar, zamonaviy tildagi o‘zgarishlar o‘qituvchi tomonidan muntazam kuzatib boriladi. O‘qituvchi o‘quvchilarga tilni tirik organizm sifatida ko‘rsatib, uning rivojlanishini tushuntirib bera oladi. Nazariy bilimlar dars davomida amaliy mashqlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lishi kerak. O‘qituvchi turli nutq uslublarini, rasmiy, ilmiy, badiiy nutqning farqlarini aniq ajratib beradi. Lingvistik kompetensiya o‘qituvchining darsdagi ishonchini mustahkamlaydi, obro‘sini oshiradi. O‘quvchi o‘qituvchining tilni chuqur bilishidan ilhomlanib, o‘z ustida ko‘proq ishlaydi. Til o‘qituvchisi uchun har bir so‘zning ma’nosini aniq yetkazish san’ati eng muhim mahoratdir. Tilshunoslik kompetensiyasi o‘qituvchini doimiy izlanishga chorlaydigan murakkab jarayondir.

Kommunikativ kompetensiya ona tili o‘qituvchisi uchun dars jarayonini boshqarishning muhim vositasidir. O‘qituvchi o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatib, ularni fikr almashishga rag‘batlantirishi zarur. Nutqiy faoliyat o‘quvchining emotsional holatini boshqarishga, ijobiy muhit yaratishga yordam beradi. O‘qituvchi o‘z nutqini ravon, ta’sirchan, tushunarli tarzda ifodalash orqali o‘quvchilarga o‘rnak bo‘ladi. Sinfdagi har bir savol, javob, muhokama kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi. O‘qituvchi o‘quvchilarning fikrini hurmat qilgan holda, ularni to‘g‘ri yo‘naltirishni bilishi shart. Muloqot jarayonida o‘quvchi o‘ziga bo‘lgan ishonchni orttirib, erkin muloqot qilish ko‘nikmasiga ega bo‘ladi. Ona tili darslarida bahs-munozaralar o‘tkazish kommunikativ kompetensiyani charxlaydigan eng yaxshi usuldir. O‘qituvchi tinglash, tushunish, munosabat bildirish qobiliyatlarini o‘quvchilarga amalda ko‘rsatib beradi. Nutq madaniyati o‘qituvchining kasbiy imidjini shakllantiradigan asosiy omil sifatida baholanadi. O‘qituvchi noverbal muloqot vositalaridan foydalanib, dars mazmunini yanada boyitishga harakat qiladi. Kommunikativ qobiliyat ona tili o‘qituvchisini boshqa fan o‘qituvchilaridan ajratib turadigan asosiy belgidir.

Taraqqiyot spektri

Madaniy kompetensiya ona tili o‘qituvchisi faoliyatida milliy qadriyatlarni singdirish vazifasini bajaradi. Til xalqning madaniy merosi, tarixi, urf-odatlari bilan chambarchas bog‘liq holda o‘rgatiladi. O‘qituvchi o‘quvchilarda ona tiliga nisbatan faxr, hurmat tuyg‘ularini shakllantirishi juda muhimdir. Badiiy asarlar orqali o‘qituvchi o‘quvchilarning axloqiy tarbiyasiga ta’sir ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Madaniy kompetensiya o‘qituvchining dunyoqarashi keng, ma’naviy boy inson bo‘lishini taqozo etadi. O‘quvchi ona tili darslarida xalq og‘zaki ijodi namunalarini o‘rganish orqali ajdodlar merosini anglaydi. O‘qituvchi milliy va umuminsoniy qadriyatlarni dars mazmuniga to‘g‘ri singdirib borishi zarur. Madaniy muhitda tarbiyalangan o‘quvchi o‘zligini anglash, jamiyatda o‘z o‘rnini topishda qiynalmaydi. Ona tili darslarida adabiy til me’yorlarini o‘rgatish bilan birga, madaniy savodxonlik ham oshiriladi.

XULOSA O‘qituvchi o‘quvchilarni kitobxonlikka chorlab, ularning ma’naviy olamini boyitishga hissa qo‘shadi. Madaniy kompetensiya ona tili o‘qituvchisini ma’rifatparvarlik missiyasini bajaruvchi shaxs sifatida namoyon etadi. Bu kompetensiya o‘qituvchining yuksak pedagogik madaniyatini belgilovchi asosiy ko‘rsatkichlardan biridir.

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Karimov I. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. – Toshkent: – Fan va texnologiya, 2021. – 240 b.
2. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: – Longman, 2014. – 450 p.
3. Davlatov M. G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: – O‘qituvchi, 2002. – 280 b.
4. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: – Cambridge University Press, 2001. – 320 p.
5. Saidov A. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: – Tafakkur, 2019. – 180 b.
6. Vygotsky L. S. Thought and Language. – Cambridge: – MIT Press, 1986. – 280 p.
7. G‘ulomov A. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: – Fan, 2015. – 300 b.

Taraqqiyot spektri